

УДК 378.147.091.33-027.22]-048.35
DOI 10.31654/2663-4902-2022-PP-1-111-115

Філоненко О. С.

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
helen-1970@ukr.net
orcid.org/0000-0002-1036-2158

Демченко Н. М.

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
nata.demchenko2020@gmail.com
orcid.org/0000-0003-1382-0756

Самойленко О. В.

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри педагогіки,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
sov-15@ukr.net
orcid.org/0000-0002-2622-3064

**МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК НЕВІД'ЄМНОГО
СКЛАДНИКА СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА**

Враховуючи необхідність розв'язання нових соціально-педагогічних завдань вищої школи, визначається потреба в удосконаленні процесу професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя, що сприяє соціальному замовленню нації, держави на виховання самодостатньої особистості, здатної діяти на основі усвідомленої позиції. У статті здійснено аналіз підходів сучасних науковців щодо поліпшення та удосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти, які можуть суттєво підвищити конкурентоспроможність випускників у сучасних ринкових умовах. Сьогодні висувуються високі вимоги до рівня знань, умінь та навичок випускника закладу вищої освіти та його здатності виконувати професійні функції, які значною мірою формуються у процесі практичної підготовки. Досліджено, що науковцями пропонується розробка та впровадження інформаційної системи для прогнозування і планування ринку праці, вивчення потреби у фахівцях певного напрямку підготовки, щоб заклади вищої освіти орієнтувалися, які кадри необхідно готувати. Зазначено, що системна співпраця з роботодавцями під час проходження студентами практики забезпечує ефективний взаємозв'язок вищої школи з роботодавцями. Зроблено висновок про те, що модернізація практичної підготовки як невід'ємного складника системи підготовки майбутнього педагога потребує змін як на рівні держави, так і на рівні закладу вищої освіти. Актуальними є такі позиції, як створення системи ранньої адаптації здобувачів до умов майбутньої професії, забезпечення перманентного включення студента в різноманітні види діяльності, забезпечення спостереження за професійним зростанням конкретного майбутнього педагога протягом усього терміну навчання у вищій школі, створення центрів практичної підготовки майбутніх педагогів, що сприяють організації практичного навчання, організація співпраці між викладачами-керівниками практики від кафедр та керівниками практики від базових закладів щодо підготовки наскрізних програм практики.
Ключові слова: модернізація практичної підготовки майбутніх педагогів, неперервна практика, заклади вищої освіти.

Постановка проблеми. Висока якість підготовки сучасного фахівця забезпечується поєднанням фундаментальних та спеціальних знань з практичною підготовкою, яка є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття

освітнього рівня. Розуміння цих явищ і спонукає науковців до дослідження проблем модернізації практичної підготовки як невід'ємного складника системи підготовки майбутнього педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні проблемі практичної підготовки здобувачів присвячені роботи науковців С. Бажана, Л. Бражник, Ю. Вакулєнко, О. Козлової, О. Лугівської, Н. Онищенко, О. Рублюк, О. Філоненко, Л. Шульги та інших. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи окреслено у наукових працях Н. Бібік, В. Бондар, С. Мартиненко, О. Савченко, Л. Хомич та ін. Різномічні аспекти організації педагогічної практики у закладах вищої освіти досліджували О. Абдулліна, Н. Кічук, В. Сластьонін та ін. У закладах вищої освіти напрацьовується досвід підготовки майбутніх учителів до педагогічної практики в умовах COVID-19. Проте проблема виявлення і обґрунтування шляхів модернізації практичної підготовки майбутніх педагогів залишається актуальною.

Мета статті – висвітлення головних підходів щодо модернізації практичної підготовки майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний ринок праці висуває високі вимоги до рівня знань, умінь та навичок випускника закладу вищої освіти, які значною мірою формуються у процесі практичної підготовки. Поліпшення та удосконалення практичної підготовки студентів С. Бажан вбачає у ліквідації перевантаженості та відірваності навчальних планів закладів вищої освіти від потреб підприємств та установ, необхідності впровадження системи ранньої адаптації студентів до майбутньої роботи, що допоможе встановити міцний зв'язок між вищими навчальними закладами та роботодавцями та суттєво підвищить конкурентоспроможність випускників у сучасних ринкових умовах [1].

Влучною вважаємо думку О. Лугівської про те, що модернізація процесу організації виробничої практики повинна передбачати подальший розвиток інтеграційних механізмів, які забезпечують ефективний взаємозв'язок вищої школи з роботодавцями з таких питань: терміни працевлаштування випускників, рівень оплати його праці, оцінка підготовленості роботодавцем нового співробітника. Системна співпраця з роботодавцями під час проходження студентами практики, широке використання досвіду створення на базі ЗВО і підприємств центрів практичної підготовки, сприяють організації практичного навчання, забезпечують інтеграцію в системі «виш-школа» у напрямі професійної підготовки, підвищують ефективність проведення наукових досліджень тощо [3].

З метою покращення умов проведення практики та поліпшення підготовки студентів ЗВО до майбутньої професійної діяльності науковці Л. Бражник, Ю. Вакулєнко, Л. Шульга пропонують: проводити дослідження з метою вивчення потреби у фахівцях певного напрямку підготовки (спеціальності) у роботодавців; сформуванню систему галузевих зв'язків між ЗВО та роботодавцями для забезпечення здобуття студентами професійних навичок під час проходження виробничої практики; розробити і запровадити систему ранньої адаптації випускників на первинних посадах; сприяти співпраці між викладачами-керівниками практики від кафедри та керівниками практики від виробництва щодо підготовки наскрізних програм практики, проводити роботу з наукових досліджень тощо [8].

Серед переліку складових якості освіти одним із найважливіших показників є рівень практичної підготовки студентів і їхня здатність виконувати професійні функції. За дослідженням О. Козлової та О. Рублюк, цим параметром випускники українських вишів поступаються європейським колегам найбільше. За європейськими стандартами дипломований фахівець відразу займає робоче місце і виконує свої посадові обов'язки, гарантією чого є диплом і авторитет вищого навчального закладу, чого немає в Україні. Тому доцільно у наших ЗВО створювати експериментальні навчальні лабораторії для набуття здобувачем фахових компетентностей. Науковці пропонують розробити та впровадити інформаційну систему для прогнозування і планування ринку праці. На основі інформації, зібраної в процесі моніторингу центру зайнятості та ринку праці, будуть отримані об'єктивні дані і прогноз про вакантні і створювані робочі місця, звіти про кваліфікаційні вимоги до фахівців, рейтинг роботодавців, прогноз

популярності спеціальностей, мотиваційні очікування, звіт та прогноз структурного безробіття. Одержувачами інформації виступлять економічно активне населення, державні та міжнародні інститути, підприємства України. Результати моніторингу будуть корисні для прогнозування майбутніх потреб у фахівцях, для того, щоб ЗВО орієнтувалися, які кадри необхідно готувати. Завдяки регулярному моніторингу можна буде отримати прогноз потреби у фахівцях на кілька років [6].

Проведене центром якості освіти при Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя соціологічне дослідження проблем безперервної педагогічної практики в підготовці майбутніх учителів, дало можливість визначити основні позиції, які потребують змін: тривалість педагогічної практики; кількість завдань, які даються студентам на педагогічній практиці та обсяги і форми звітності; години на керівництво педагогічною практикою не повинні бути «дозавантаженням» викладачів, без урахування досвіду роботи в закладах освіти; недостатня методична допомога й контроль із боку викладачів університету, спричинена завантаженням аудиторною роботою в університеті згідно розкладу.

Варто зауважити, що згідно проєкту Концепції розвитку педагогічної освіти України обов'язковою складовою освітнього процесу підготовки здобувача вищої освіти педагогічної професії є безперервна педагогічна практика. Для виконання цього ключового завдання обсяг практичної підготовки має складати не менше 30 кредитів ЄКТС у межах обов'язкової частини бакалаврських програм і не менше 30 кредитів (включно з магістерським дослідженням) у межах обов'язкової частини магістерських програм [4].

Тому першочерговим завданням постало удосконалення навчальних планів у частині практичної підготовки. У зв'язку з цим кафедрою педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя запропоновано організувати безперервну практику здобувачів освітньої програми 013 Початкова освіта таким чином: із другого семестру й до сьомого студенти мають знаходитися один день на тиждень у школі й виконувати завдання, визначені програмою практики. На першому курсі студент закріплюється за першим класом, із яким поступово переходить до другого, третього, і, зрештою, на четвертому курсі в четвертому класі проходить виробничу практику в уже добре знайомому йому класі. Вважаємо, що такий підхід до організації практики студентів дасть їм змогу комплексно ознайомитись з освітнім процесом початкової школи, з віковими та індивідуальними особливостями молодших школярів та сформувати відповідні професійні уміння й навички для майбутньої педагогічної діяльності. Крім того, за таких умов відносини між студентом і керівником практики будуються на пріоритеті довіри і співпраці, коли студент виступає не в ролі пасивного об'єкта навчання, а відразу усвідомлює себе активним суб'єктом професійної діяльності. Вважаємо, що саме за такої організації безперервної практики студенти будуть більш умотивовані та конкурентоспроможні на ринку праці [7].

Н. Онищенко стверджує, що запровадження проходження практики студентами бакалаврату в одному освітньому закладі виправдало себе у багатьох зарубіжних країнах і зумовлено необхідністю спостереження за професійним зростанням конкретного майбутнього педагога протягом усього терміну навчання у вищій школі. Зазвичай студентам, які гарно зарекомендували себе під час проходження практики, адміністрація пропонує роботу в цій школі. Окрім того, вчорашній студент краще і швидше адаптується до умов професійної діяльності саме в тих освітніх закладах, де він вже працював практикантом [5].

Отже, проведене дослідження дає можливість зробити наступні **ВИСНОВКИ**: модернізація практичної підготовки як невід'ємного складника системи підготовки майбутнього педагога потребує змін як на рівні держави, так і на рівні ЗВО. Зміни у підходах до організації практичної підготовки студентів на державному рівні передбачають збалансованість у діяльності Державної служби зайнятості та ЗВО, запровадження механізмів, що сприяють посиленню зв'язків ЗВО із роботодавцями; розробку та впровадження інформаційної системи для прогнозування і планування ринку праці.

У свою чергу закладам вищої освіти варто звернути увагу на підсиленні таких позицій: запровадження системи ранньої адаптації здобувачів до умов майбутньої професії; забезпечення ефективного взаємозв'язку вищої школи з потенційними базами практики шляхом перманентного включення студента в різноманітні види

діяльності – поступове ускладнення завдань різних видів практики, розширення спектра професійних ролей і видів діяльності, у який включається студент із одночасним збільшенням обсягу й ускладненням змісту діяльності; широке використання досвіду створення на базі ЗВО і баз практики центрів практичної підготовки майбутніх педагогів, що сприяють організації практичного навчання, забезпечують інтеграцію в системі «виш-школа» у напрямі професійної підготовки; сприяння співпраці між викладачами-керівниками практики від кафедр та керівниками практики від закладів загальної середньої освіти щодо підготовки наскрізних програм практики.

Література

1. Бажан С. П. Проблеми процесу практичної підготовки студентів технічних спеціальностей в умовах навчально-науково-виробничого комплексу. URL: <https://www.sworld.com.ua/simpoz4/18.pdf>
2. Закон України «Про вищу освіту» 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Лувівська О. П. Напрями модернізації процесу організації виробничої практики студентів. *Якість вищої освіти: вдосконалення змісту та організації практичної підготовки студентів*: матеріали XL Міжнародної науково-методичної конференції 25–26 лютого 2015 року. Полтава: ПУЕТ, 2015. 398 с.
4. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти» від 16.07.2018 р. № 776. URL: http://oipoppp.ed-sp.net/public/attached_files/5b7bb2dcc424a809787929.pdf.
5. Онищенко Н. П. Основні шляхи модернізації практичної підготовки студентів у закладах вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. Т. 3. № 74. С. 55–60.
6. Рублюк О. М., Козлова О. Ф. Складові модернізації структури вищої школи. URL: https://college.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/St_1_Publiuk.pdf
7. Філоненко О., Білоусова Н., Гордієнко Т. Організація пропедевтичної практики майбутніх учителів початкових класів як педагогічна проблема. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: збірник наукових праць. 2020. № 71. С. 235–241.
8. Шульга Л. В., Бражник Л. В., Вакуленко Ю. В. Підвищення якості університетської освіти: професійна та практична підготовка фахівців. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2013. Вип. 1 (6). Т. 2. С. 335–338.

References

1. Bazhan S.P. *Problemy protsesu praktychnoi pidhotovky studentiv tekhnichnykh spetsialnostei v umovakh navchalno-naukovo-vyrobnychoho kompleksu* [Problems of the process of practical training of students of technical specialties in the conditions of the educational-scientific-production complex]. URL: <https://www.sworld.com.ua/simpoz4/18.pdf> [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» 01.07.2014r. № 1556-VII [Law of Ukraine «On Higher Education»]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].
3. Luhivska O.P. (2015). Napriamy modernizatsii protsesu orhanizatsii vyrobnychoi praktyky studentiv [Directions of modernization of the process of organization of students' production practice]. *Yakist vyshchoi osvity: vdoskonalennia zmistu ta orhanizatsii praktychnoi pidhotovky studentiv – The quality of higher education: improving the content and organization of students' practical training*. Poltava: PUET [in Ukrainian].
4. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy «Pro zatverdzhennia Kontseptsii rozvytku pedahohichnoi osvity» vid 16.07.2018 r. № 776 [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine «On Approval of the Concept of Development of Pedagogical Education»]. URL: http://oipoppp.ed-sp.net/public/attached_files/5b7bb2dcc424a809787929.pdf [in Ukrainian].
5. Onyshchenko N.P. (2021). Osnovni shliakhy modernizatsii praktychnoi pidhotovky studentiv u zakladakh vyshchoi osvity [The main ways of modernizing the practical training of students in institutions of higher education]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*, 74, T. 3. 55–60 [in Ukrainian].
6. Rubliuk O.M., Kozlova O.F. *Skladovi modernizatsii struktury vyshchoi shkoly* [Components of modernization of the structure of higher education]. URL: https://college.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/St_1_Publiuk.pdf [in Ukrainian].

7. Filonenko O., Bilousova N., Hordienko T. (2020). Orhanizatsiia propedevtychnoi praktyky maibutnykh uchyteliv pochatkovykh klasiv yak pedahohichna problema [Organization of propaedeutic practice of future primary school teachers as a pedagogical problem]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of the formation of a creative personality in higher and secondary schools*, 71, 235–241 [in Ukrainian].

8. Shulha L.V., Brazhnyk L.V., Vakulenko Yu.V. (2013). Pidvyshchennia yakosti universytetskoï osvity: profesiina ta praktychna pidhotovka fakhivtsiv [Improving the quality of university education: professional and practical training of specialists]. *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii – Scientific works of the Poltava State Agrarian Academy*, 1 (6), Vol. 2, 335–338 [in Ukrainian].

Filonenko O.

Candidate of Science in Pedagogics, Associate Professor at Pedagogics, Primary Education and Educational Management Department, Nizhyn Mykola Gogol State University
helen-1970@ukr.net
orcid.org/0000-0002-1036-2158

Demchenko N.

Candidate of Science in Pedagogics, Associate Professor at Pedagogics, Primary Education and Educational Management Department, Nizhyn Mykola Gogol State University
nata.demchenko2020@gmail.com
orcid.org/0000-0003-1382-0756

Samoilenko O.

Candidate of Science in Pedagogics, Associate Professor at Pedagogics, Primary Education and Educational Management Department, Nizhyn Mykola Gogol State University
sov-15@ukr.net
orcid.org/0000-0002-2622-3064

MODERNIZATION OF PRACTICAL PREPARATION AS AN INTEGRAL COMPONENT OF THE FUTURE TEACHER TRAINING SYSTEM

Given the necessity to solve new socio-pedagogical problems of higher education, there is the need to improve the process of professional and pedagogical training for future teachers. The article analyzes the approaches of modern scientists to improvement and enhancement of practical training for higher education seekers, which can significantly increase the competitiveness of graduates in modern market conditions. Today there are strict requirements for the level of knowledge and skills of a higher education institution graduate and their ability to perform professional functions, which are largely formed in the process of practical training. It was investigated that scientists propose the development and implementation of an information system for forecasting and planning the labor market as well as studying the need for specialists in a particular field, so that higher education institutions could focus on the type of staff to train. It was noted that systematic cooperation with employers during the internship of students develops a strong relationship between higher education establishments and employers. It was concluded that modernization of practical training as an integral part of the future teacher training system requires changes both at the state level and at the level of higher education institutions. There are several topical aspects, namely creating a system of early adaptation of higher education seekers to the conditions of their future profession, ensuring permanent inclusion of students in various activities, monitoring the professional growth of a particular future teacher throughout the whole period of study, creating centres for practical training, facilitating the organization of practical training, promoting cooperation between heads of practice from university departments and heads of practice from basic institutions in order to create complex programs of practice.

Key words: modernization of practical training for future teachers, continuous practice, institutions of higher education.